ДРАГУТИН КНЕЖЕВИЋ

НЕУХВАТЉИВО ВРЕМЕ

„БЕОГРАДСКА КЊИГА“ БЕОГРАД

БИБЛИОТЕКА „ЗЛАТНА ГРАНА“

Уредник

МИЛАН МИЛОСАВЉЕВИЋ

Књига 2

БЕОГРАДСКА КЊИГА★БЕОГРАД

ИЗДАВАЧ
ИРО БЕОГРАДСКА КЊИГА
11000 БЕОГРАД, Панчићева 8

За издавача:
Милан Петровић, директор

Рецензенти:
Др Воја Марјановић
Радојица Таутовић

Технички уредник:
Ненад Павловић, граф. инг.

Редактор и лектор:
Мирослав Ивановић, професор

Коректор:
Миладинка Глигоријевић

Виньете:
Љиља Брњичанин

Метер: Драгој Јонел

Тираж: 1000 примерака

Штампа: „Слобода" Вршац
1984.

ДРАГУТИН КНЕЖЕВИЋ

Неухватљиво време

БЕОГРАДСКА КЊИГА★БЕОГРАД

2019

ДРАГУТИН КНЕЖЕВИЋ: „НЕУХВАТЉИВО ВРЕМЕ" (стихови)

Најновија збирка стихова Драгутина Кнежевића даје се јасније сагледати када се упореди с његовом претходном збирком „Ватре Тромеђе". Ове две књиге чине јединство, али су и различите у исти мах. Обе варирају једну исту тематику. Али у „Неухватљивом времену" нагласак се помера са једне теме на другу. У оба случаја песник је заокупљен односом између завичаја и света. Но акценат је раније лежао на завичају, док се сада премешта на свет. На ово премештање указивале би песме „Огњиште", у којој песник изјављује: „Постајемо скитнице". Очевидно, „скитнице" се удаљују од завичајног „огњишта" потуцајући се по светским ветрометинама.

У Кнежевићевим очима, конфигурацију трајања одређивао би однос историје и времена, као што би структуру простора опредељивао однос завичаја у света. У „Ватрама Тромеђе" песник је акцентовао завичајну повест; у најновијој књизи песама — он наглашава космичко време. При том, обраћајући се овом другом, он узвикује: „Колико нидостајеш — мојим чулима!" Заиста, то време се не може ни видети, ни чути, ни опипати ... О њему се може само мислити. По својој прилици то је и побудило аутора „Неухватљивог времена" да свој израз уобличи у неку врсту мисаоне лирике.

Ђ. а. 2019

Он је тежиште свог израза помакао са евокације прошлости на фиксацију савремености, као да је у садашњици назрео, откривену истину минулог времена. У песми „Инвалид", савремено стање се оглашава вапајем осакаћеног радника: „О машинеријо, врати ми стопала!"

Најзад, ако је у прошлости своје постојбине уочавао превасходно своје земљаке, аутор се у садашњици света суочава са човеком „као таквим". Препознајући себе у том човеку који се „скита" некуда далеко од сопственог „огњишта", песник се обара на човеково отуђење: он хоће „да ме нико не присваја" (песма „Нема ме"). Када Кнежевић објављује ту своју вољу, његов глас не одаје ранију патетичну интонацију већ једну сатиричну ноту. У песми „Бунило" оваква нота трепери у песниковом јетком питању: „Хоће ли скоро крај — игри без памети?"

Наравно, та сатира не замењује онај патриотизам који је надахнуо „Ватре Тромеђе"; она га допуњује. Јер, како је говорио Скерлић, „патриотизму је потребна истина". Поред осталог — и критичка истина сатире.

Било да изражава овај сатирични став, било да оваплоћује песникову идеју о времену, симболика „Неухватљивог времена" није иста као у „Ватрама Тромеђе". Чини се да у њој више не доминирају фигуре него покрети. Подсећајући на једну од карактеристичних метафора Васка Попе, слика игре преовлађивала би међу Кнежевићевим представама о кретању. Као што се визија ватре често јављала у „Ватрама Тромеђе", тако би визија игре била веома фреквентна у „Неухватљивом времену". Сада су обе визије спрегнуте у песми „Мудрац„' и то у стиховима: „И даље се ватре пале — и даље се игра, игра".

Човек би рекао да се ватра Кнежевићеве родољубивости расплимсава и пречишћава у игри његове мисли. Овде, дакле, мисаона лирика наставља и продубљује родољубиву поезију из ауторове прве књиге. Другим речима, обе збирке чине једну органску и динамичну целину.

Али, у свом расту, друга књига укључује и одређене разлике. Изгледа, наиме, да друга Кнежевићева збирка надраста његову прву збирку. Та два дела се разликују како по врсти и тематици, тако и по вредности. У „Неухватљивом времену" релативно највиши степен на вредносној скали достизале би песме „Размак", „Инвалид", „Овације" и још понека. Представљајући ауторове највише домете у „Неухватљивом времену", оне надвисују и збирку „Ватре Тромеђе". Оне сведоче о песниковом расту. Према томе, ако се већ прва збирка Драгутина Кнежевића афирмисала и зближила са читалачком публиком, онда би се збирка „Неухватљиво време" могла с још више разлога препоручити читаоцима.

РАДОЈИЦА ТАУТОВИЋ, књижевник

1947 2011

ЗАПРЕТАНА ОГЊИШТА

Ое 2014

ОГЊИШТЕ

Нема сача,
Нема луга,
Нема цеђа;
Отишли за временом.

Нема верига,
Нема димова,
Нема ватре;
Угасила се огњишта.

Где су наћве,
Где је лопар?
Одакле брашно набавити?
Како хлеб умесити?

Нема гусала,
Нема песме,
Нема славе;
Постајемо скитнице.

Змија нам очи испила,
Вукови јагњад појели.
Ловци голубове побили.
У пашалуку нокте гриземо.

Како вратити време?
Како вратити изгубљено?
О, судбо загонетна,
Пратиљо неверна!

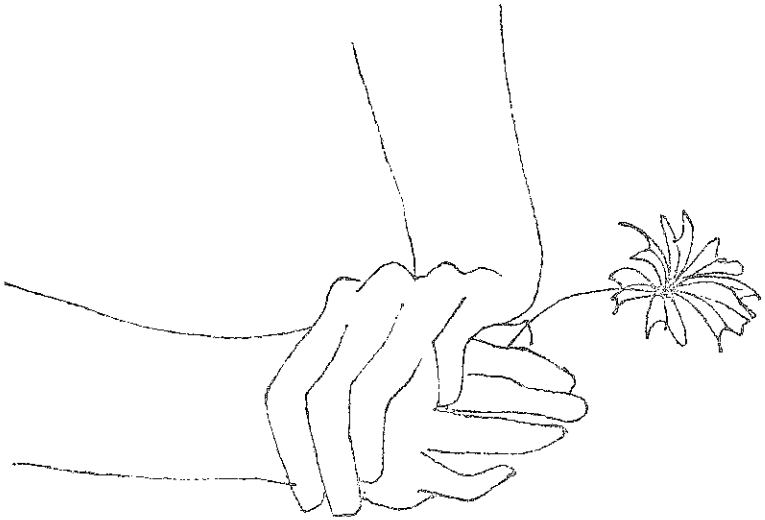

ИМА ЛИ ИГДЕ

Има ли игде, игде,
Има ли игде
Посније земље и поста?

Има ли игде, игде,
Има ли игде
Тврђег камена?

Има ли игде, игде,
Има ли игде
Дебљих жила храстових?

Има ли игде, игде,
Има ли игде
Леденије воде и бистрије?

Има ли игде, игде,
Има ли игде
Вруће крви?

Има ли игде, игде,
Има ли игде
Теже сузе од ове?

Из набреклог поста,
Камена, крви, суза...
У језеро груди
Планинска вода жилама
Светлост улива.

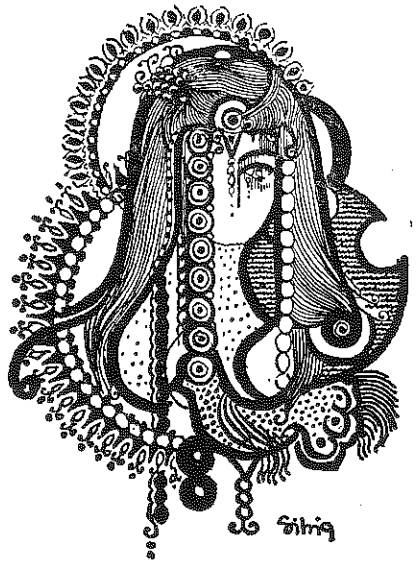

НАРОДЕ

Родио сам те
У међи свога ребра,
У логици свога скута,
У подигнутим крстовима.

Росо, распрострањена
По моме ходу,
Што гледаш у род
Из рајских врата!

Откини антипод рујна
Скамењеног у вилици
Ужарене стене,
Разапете колевке.

Љуљај се, народе,
На носилима
Крвавих бајки
Без ружног сна.

ГРЕШКА

Лепо певају кормилари
На чамцима излизаних дасака.
Неверица им под језиком шкрипи,
Негде је начињена грешка.

У тами ватра јарбол подиже.
Лукави ветар односи говор.
Облаци надојени отровом
Замагљују видљивост дана.

Деца не слушају родитеље,
Ученици своје васпитаче.
Успавани не виде злочин
Спремљен у вртлогу устоличавања.

Ко може бити јак у издаји
Кад се никоме не опрашта,
Кад нитима препреденим
Подмићујемо и слух и вид?

Како црницу преорати?
Како је зрневљем бисера посејати?
Како живо блато уклонити
Кад се множи троцифреним бројем
И поред себе нулу додаје?

ЈОВАЊДАН

Добро дошао, крститељу!
Једном годишње дођеш.
Сиђеш из облака
Па нас растужиш.

Сјатило се јато
У највећу собу домаћинску.
Родитељи, браћа, сестре, кумови...
Спремили највећи ручак.

Звоник откуцава,
А ти послао попа Јелачу
Да нас ороси ружицом.

Ми мирни, умиљати
Тебе у њему препознајемо.
Љубимо му руку
И све мислимо да
Више заслужује него
Што га даруjемо...

Мину четрдесета, Јоване, мину.
Тиња сећање на твоју топлину
На божићну цицвару
И жлицу обредницу.

О, како је лепо веровати
Да ће јато поново долетети!

КАЛЕМЕГДАН

Две плаве игле ушиле вез.
Под твојим видиком исплеле
Билим саткан Ружицом и Петком.

На пучини опстанка бедема,
Са врха куле Јанка Сибињанина
Икри зов Бурђа Бранковића,
Господара твога једног времена.

Са таласа пламене ведрине
Гледају седамдесет две главе
Карађорђевих левих и десних
Руку у вриску загробне зоре.

О, Небојша,
Ратно острво је трепавица
Погледа из крваве Марице
Донетог валима твојих очију
Расточених копљем Видовдана.

Имењаче Гавриловићу,
Рузмарини твојих војника
Окитили живот твога говора
Песмом смрти наших уздисаја.

Сва јата појена љубављу
Одсеченим крилима полећу
Са твога голог темена,
Наше флуиде проналазе.

О, да је сазнати
Одакле је поглед долетео
На овај храм узвишености
Одолевајући мутним ветровима,
И забораву прошлости наше.

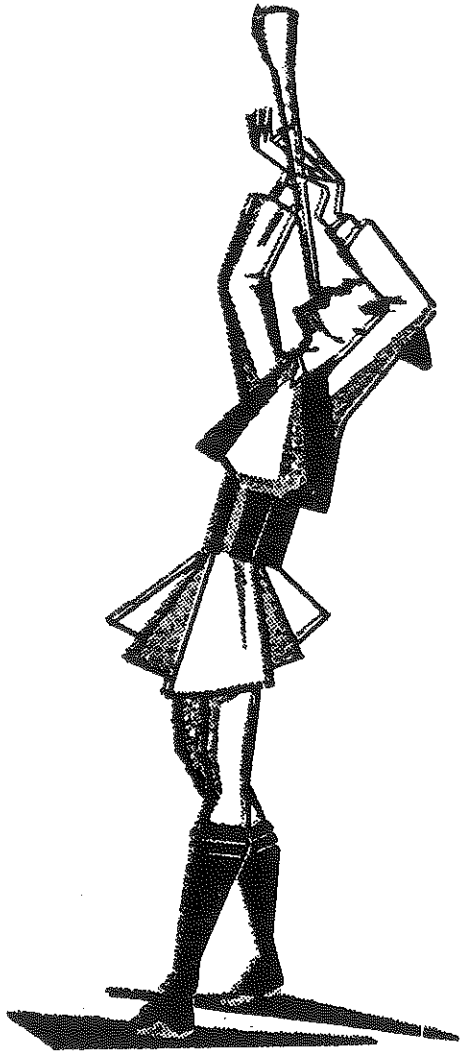

МАТОС ГРАДИНА

Шева кљуном
И згрчене жиле
Спартакових робова
Пут облака
Извили Градину.

Под обрданом кулом
Тече капља одбране
Орлових гнезда тешких.

И храст, и орах и граб
Жиле помешали
Са сувом дреновином.

Мач Матоса искоричен
Резом окренут у сретање, навали,
Облеће успаване анђеле
Као штит крсташки.

Гледам те, Градино,
Ноћу уз раме месеца,
Дању уз раме сунца.

Сваке које године
Мењаш крв стамену,
Кад тако млада изгледаш?

Одзвањају копита коња враних
Што језде твојим бедемом.
Чује ли их јазбина младости
И давни камен у твоме зиду?

Чују ли твоје кости моје јауке?
Сада су прозори твоји моје очи.

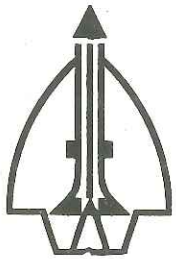

Матос Градина је историјска тврђава у Книнској крајини (у Стрмици)

ГОДИНА

У руке новога лета
Слила се крв
Из Југ-Богданових
Жила јабланових.

Очима белих језера
Натопљеним сузама
Прелио видике
Тринаест векова.

Креће се лађа
Морима небеским
Песмом, славом
И гуслама угнезденим
Под нокте Србина.

О, да је сазнати
Ко је кнежеву
Вечеру појео.

ХРАСТ

Посадио га давнашњи ветар
Да заштити кућe окајане
Својом крошњом и чврстим жилама.

Уронuле жиле дубоко,
Извила се крошња високо.
Не зна се ко га више трга
Земља или ваздух.

Што му више поткресујеш руке,
Стабло све више крупни.
Жиле му не можеш уништити
Јер су отишле далеко
За прадедовим кореном
Да се нахране и напоје.

Прамајка шума му мати
Топлином годове милује.
Он би се шуми поклонио
И у њу поново вратио.

Самом му је тешко,
Не зна куд ће.

ПОГРЕБ

Бронзано звоно
У јеку откуцава:
К мени, к мени, к мени
Призива испуштену душу.

У колони јецаја
Сивило запљускује
Жене у црнини.

У главе смртника
Смрт долетела,
Из глава
Једна одлетела.

Ледено тело
У скопчаном ковчегу
Одлази мајци својој.

У тишини расточеној
Прамен црне косе
На удови побелео.

Тече река кривудавим током.
Кад погреб промиче,
Обале се скамене.

Одјекују разапета прса.
Над напуклом земљом
Звоне небеса.

Смртници од смртника
Опраштају се бацањем
Црнице на ковчег.

Земља се затвори,
Они одлазе на даћу.
Чекају ново рођење
Или васкрсење.

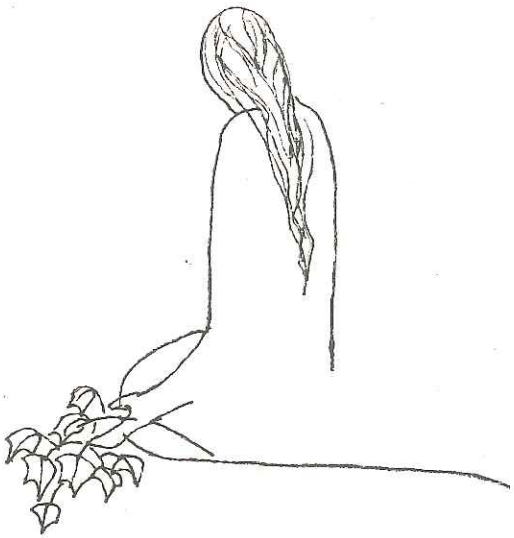

НЕПОМИЧНИ

Саградисмо кулу
Од лобања претходнице
Испетих до звезда.

Што год више труну,
Даље се пењу.

Месо им давно мрави појели.
Душу им нико одузети не може.

Костима се хранили
И нас држе њихове кости.

Њима мрак, нама мрак.
Они на стражи, ми заспали.

Пре ћемо ми к њима
Него што су мислили.

Када би васкрсли
Радо би заспали.

Кренимо са црне тачке,
Не варајмо ни себе ни њих.

ОДЛАЗИМ

Родих се сед,
Из вилице изађох
Да лобање бројим
Испод стрништа.

Крчење моје њиве...
Камење леђа броји.
У карлици бусења
Зоб ће севати.

Лутам од колибе
До колибе звери.
Бачени залогај
Не проналазим.

Јече драге
Од мајчиног гласа.
Прсима њеним
Шаке одзвањају.

Бесним,
Хватам дивљу гору.
Путевима веверице
Јабуке милујем.

Угледах крдо животиња
На путу Лијевна.
Вујадинове очи осољене
Зелембаћи једнако расподелили.

Мој костур
Мирно пролази поред
Змијског сабора,
Птицу кукавицу да ухвати...

Стигох цару на молитву
Глогиње млатећи успут,
А он ми рече:
Такав остани.

ПРСТ НА СЛЕПООЧНИЦИ

МУДРАЦ

Прст на слепоочницу
Генијално ставио,
Размишља како
Заметнути игру.

Вијуге мозга
Заузимају место.
Заменио ноћ за дан,
Умислио да је тек рођен.

Брзо научио да
Чита, пише и прича.

Опробао се пред огледалом.
Видео да зна и почео
Покрштавати вернике.

Одузео им време и памћење,
Заметнуо нову игру,
Запевао нову песму,
Упрегао их у јарам.

И даље се ватре пале
И даље се игра игра
И даље се песме поје
И даље се мудрује
Мудрац је у нама.

НЕУХВАТЉИВО ВРЕМЕ

Корачам кроз маглу
Путем невидљивим,
Временом својим.

Оно ме прескаче
У раскораку,
Никако да га ухватим.

О како само желим
Да га савијем
У клупко свога окриља,
Да га одмотавам
Колико не достаје
Мојим чулима.

Оберучке би га загрлио
Да ми није свезало руке.
Миловао бих га
Да је додирљиво.

Њихао бих га
Да није предалеко.
Шапнуо бих му
Да ми није глас одузело.

Заслепео сам у њему.
Лутам као степски вук.
Време, време, одлази.

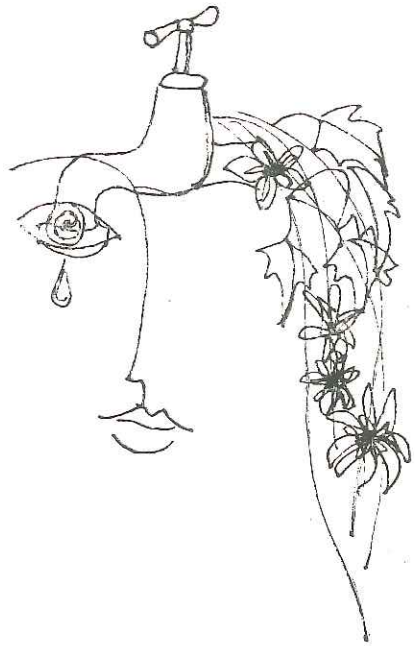

ПРЕСУДА

Порота као пет прстију.
Средњи има већу столицу.
Окривљени је неважан.

Свесно му пришивају.
Он изгубљен постаје,
Не сећа се времена.

Гледамо га немо.
Губимо време и разум
Питања нема.

Средњак у елементу — озарен,
Уз климање главе доушника,
Доноси пресуду:

Кратковид је.
Мало му је три,
Пет је обичај.

ПЛАМ СВЕЋЕ

У мраку
Плам свеће
Отвара очи слепима.

Неми проговарају рукама,
Прстима кринове разносе.

О, окно прозора уског,
Дај светлости
Да видим
Којој обали пловим!

Далеко се гледати не може
Због кратког видика душебрижника.

ХЛЕБА И ИГАРА

Играмо, играмо, играмо
До изнемоглости
Која на прагу ропће.

Сви смо у колу,
Држимо се за руке.
Руке нам стомаке притисле.

Празно не треба држати,
Оно никоме не треба.
Одмакнимо се ни од чега.

Хлеб је наш насушни
Нашим нађвама одбачен,
Несланом игром осољен.

Ко нам је нађве дао,
Ко нам је хлеб умесио,
— Тај нам је игру заметнуо

СКРИВАЊЕ

Кријемо се иза речи
Скакутавог језика.

Лишћем се покријемо,
Перје ставимо под главу.

Љуљамо се у љуљашци
Па се одбацимо увис.

Задржавамо се на висини
Док грана може издржати.

Кад се грана поткреше,
Љуљашка постане вртешка.

У вртешци заборавимо
Шта смо започели.

Стално нам се привиђа.

ТЕСКОБА

Тућ смо ми, тућ
Умотан перјем —
Свако за свакога.

Тешка је мора
На крила пала
Ко камен арене.

Притиска ребра,
Ломи кичму,
Испија крв.

Не помера се
Никако даље
Од наших глава.

Што ће нам тучеви?
Што ће нам камење?
Што ће и људи
Кад не знају
Путеве мозгом мицати?

РАЗМАК

Није време у питању,
Ни у седим власима није ствар.
Ствар је у педљу.

А ту меру
Ко зна колико пута је
Потребно настављати
Између првог и задњег.

Дужина пута,
Ширина пута,
Висина је
Мали број
Размакнутих стајних тачака.

Сабери, одузми
Подели, помножи —
Стално задња
Првој табане голица.

НЕМА МЕ

Тражите ме испод плоче у тајги,
Тражите ме у млазу бистрице,
Тражите ме у мору међу рибама,
Ено ме у шуми међу зверима.

Ни имена немам,
Ни мајке немам,
Ни оца немам.
Свако је однео део мога тела,
Који некога благосиља или уједа.

Можда ме магла разноси
По крошњама дрвећа?

Ако ме пронађете,
Одбаците ме у вихор
Да слетим у врт незлобиви
Флуидима моје невидљивости,
Да угледам своју звезду-падалицу,
Да заспим кад зажелим,
Да ми ноћ и дан буду исти,
Да ме нико не присваја.

СВЕТЊАК

Храстове и борове гране
На гумну спремиле весеље.
Кад падне ноћ, синућемо.
Ноћ дошла, око ускрснуло.
Измами своју звезду,
Угледа је и угаси се.

Весељаци је нису видели.
Видеће је следећег лета
Када сакупе више грана,
Пронађу узвишеније место
И буду побожнији.

Остадоше да се веселе
Што ће кромпир из пепела
Светњака заједно гристи.

Лугом се посипају.

СВЕТЊАК: Ватра уочи празника

БОЛ

Тело ми је болесно
Вртлог ми залогај односи.

Бескрајан је пут по коме тумарам
Кроз воће што дозрело није.

О, воћко чудновата,
Зашто се разболе пре нарастања
Плода исклијалог из мене?

Ко пије вино иза напуклог зида?
Ко сасече лозу у моме винограду?

Подмладиће се моја лоза
Свануће мени,
Моме детету и жени
Кад-тад.

ОЧЕКИВАЊЕ

Отворила се земља
У дну своје коре.
Изгладнели мрави
Спремају славље.

Кроз трули под
Ровац извири па се врати —
Назире умирање.

О, да ли ће умрети?
Да ли ће бити јести?
Не верујем!

О, мрави, причекајте!
Само нам кости шаљу,
Месо оглодали сами.

Е нећемо кости!
Нека збор пресуди!
Нећемо да нам богови пресуђују.
Тражимо нашу половину.

Да ли ће крик
Једном попити медовину?

ИЗА ЗАСПАЛИХ БРЕГОВА

ПОНОЋ НА БРЕГУ

Крилата мисао
Слети на теме.
Коса завијори
Забеласа се.

У чељусти
Ни врх игле
Не проналази лежиште.

Колут очију
На бело заврши
Путању видљивости.

Пад гранчице
Зазвони у уву
Као поводањ.

Прозебли ваздух
Раскопчава груди ништавила
У вијузи мозга.

Ако би се надјачавали,
Нико ни са ким
Не би био у коштацу,
Али ме је ипак страх.

СУНЦЕ

Од које стабљике се
Излеже вечити плам,
Благотворац с даљине?

Није ли га родила
Мајка свих наших мајки
У распламсалој заветрини?

Оно, не знајући ко му је брат,
Ко ли му је сестра, —
Шаље снопове невидљиве
У сретање завету материном
Да нас ужареног срца
Милује са дистанце.

Могуће је да је Сунце
Једно око оца наше прамајке
Које нас дању погледа,
Ноћу жмигне под обрву
И тако намигујући надгледа
Каткад северне, каткад
Јужне ртове својих прапраунучића.

Није ли незајажљива звер
Која жарким брцима
Испија крв своје младунчади?

Ако је заиста округло,
Откотрљаће се временом својим,
Изгубиће се на путу,
Хладна вода ће га облити.

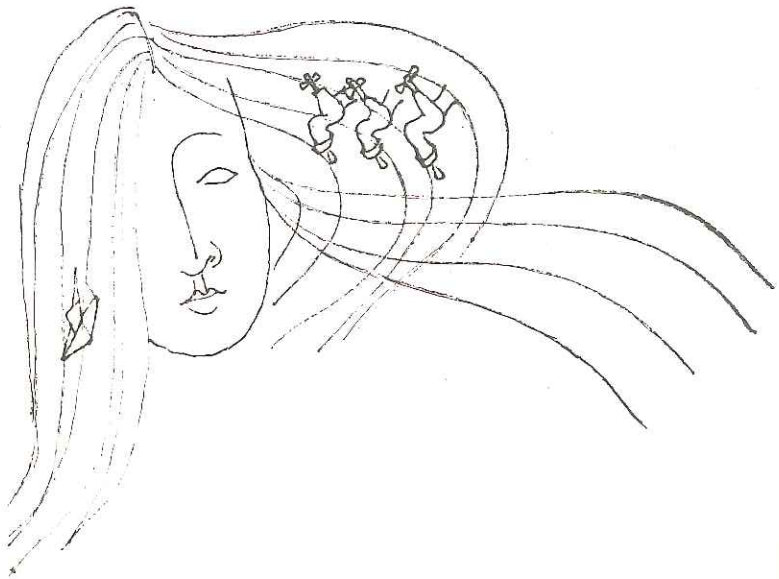

МЕЋАВА

Небеско бело лишће
Слеће на своје легало.

Бесни ветрови
Неправилно га разносе.

Сунце се откотрљало
У непознати ваздух.

Клизави правци
Секу своје жиле.

Ледено срце
У кудељи вене.

Завијање вукова
Вихором допире,
Са лавежом
Паса се помешало.

На хоризонту се
Наслућује пртина
Отопа или потопа.

КРОВ

Са заспалих брегова
Долутале јеле,
Ко ласте савиле
Гнездо на четири зида.

Једне другима
Руке дадоше,
Ноге одбацише —
Једно теме постадоше.

Иако савладане
Људским мозгом,
Гледају у небо.
Оне га мртве
Више воле
Него он њих живе.

Ваљда због тога,
И сунце, и месечина,
И киша, и снег
И свако годишње доба —
Најпре се на крову појаве.

ЈАГЊЕ

Обрсти глог
Па бекеће.

Простре руно,
Покрије се руном.

Нигде се не купа
А чисто ко суза.

Позива се на „берс"
Иде у пашу на „бе".

Рошчићи су му
Сигурност у игри.

Једва дочека да постане
Овца или ован,
Како би дуже живело.

Месождери му игру лове.

ПИЛЕ

Квочка нежно седи
На белим и жутим
Јајима снесеним.

Време живота
Чудесном силом
Пијукањем пиле
Огласило.

Пију-пи, пију-пи-
Дозива жуту
Мајчицу своју.

Квоц-квоц, квоц-квоц-
Крилом га задоји,
Ногом помилова,
Постаде првутало.

Таман да постане кокош —
Мушица ножа
Ускрати му лет.

БОЛИГЛАВА

У подворници просари
Болиглава вијори,
Испија душу пшеници.

На сваких десет корака
Једна се попење о врат
Хиљадама стабљика.

Подземни пипци сахрањују
Пшеницу у љуштуру
Маковог зрна...

Како болиглаву ослепити,
Како је истргнути из жила
Кад јој је прилаз затворен,
Кад хиљаде стабљика
Мораш погазити
Док једној главе дођеш?

Зар класје може сазрети
Ако трбуха нема?

БОЛИГЛАВА: црвени цвет у житу
ПОДВОРНИЦА: ПРОСАРА посна земља до куће

ПОСЕК

По Аранђелову
Са брда на брдо се дозивају
Јутром док вода ускува.

Кад осети нож у врату,
Тад увиди да су му подилазили
Људски мозгови кљукањем
Кукуруза и сплачина.

Кроз главу му прође сета
Што није прилику искористио
Да се одметне у шуму и подивља.

А тако је волео да се игра у блату
И дисциплиновано улази у тор.
Није знао за животињски мамац.

БРШЉАН

Раширених руку
Загрлио свод прага.
Нема куда даље:
Пузи наниже.

Не пузи му се,
Хоће к небу.
При подизању
Сунце му пипке пржи.

Надима се, надима;
Пуцкета, пуцкета,
Обрушава кућу —
Подсеца је.

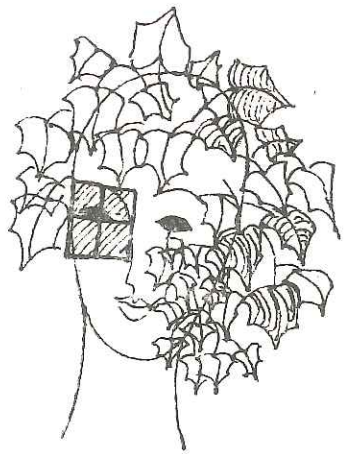

ПРЕСЛАН

Пресечен на пола,
Кромпир осољен
У гладној рерни
Спрема опроштај.

Тепсија весела
Пуна је полица
Разголићеног мрака
Из земље истргнутог.

Телу пећнице
Ватра пламеном
Милује образе
Ко длан о длан.

Временом казаљке
Печен постаје,
Залогаје нашим
Зубима сабира.

Крвав је
Испод коже.

ЗЕЛЕНА ПИЈАЦА

Подземни зраци
На трпезу изнели
Своје ловиште.

Земаљци чекају
На својим тротоарима
Изабранике залогаја.

Жестином жара
У цегере крцају
Заспале клице зрневља.

Ни једно зрно
Не остављају
За догодине
Јер немају постељу
За њихово преноћиште.

Четири преживела зида
Скупљају успомене.
Ловиште земље ће
Једног јутра подивљати.

ЈЕД У ЖИЛАМА

ОВАЦИЈЕ

У простору столице распоређене.
Једни их негују, други на њима седе
Неке су чврсте, непокретне
Да се не би помешале.

Обично први редови
У столице примају елиту.
Други се могу растављати,
Састављати по протоколу.
Они су за брисање прашине,
За пљескање, за овације.

Ако случајно неки од њих
Промоли главу или прозбори,
Запазе по слуху да није
Добро научио певати.

Са столице првог реда
Подиже се гласноговорник
И почне жестоко звиждати.

Трећи редови не постоје,
А и да се уврсте у игру
Док не почне музика,
Треба научити плесати,
Спуштати се и устајати
Док им не пређе у навику.

Није важно што је време оболело
Важно је задржати овације.

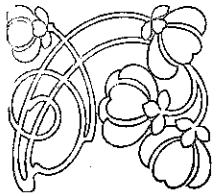

БУНИЛО

Јуримо се у магли,
Сударамо у мраку,
Не сналазимо се по дану.

Кад се угледамо,
Уједамо се за губице.

Птице нам се смеју
Што смо трапави,
Што не умемо
Зрно по зрно зобати.

И белци и црнци
Играју се жмурке,
Закопавају у земљу
Благо уместо секира.

Хоће ли скоро крај
Игри без памети?

НА КОЛОСЕКУ НИЧИЈЕМ

Стегнути канџама завртња,
Осули се крастама рђе,
Олабавила им уста.

Одврћу се лако
Замашћеним одвртњима
На слепим шинама.

Када им зуби поцрне
Сами бивају криви
Што нису зубара слушали.

Кад им се тело израби,
Завртњи га преместе
Даље од себе и других
Као случајеве за посматрање.

Затим дође турпијање
Уз клавирску арију,
Монотону и досадну
У колосеку ничијем.

ЛОВ У МАГЛИ

У магли ловац
Кидише рукама.

Тепих пуцкета
Ко шибље раките.

На оба ува
Ослушкује игру

На оба ока
Обневидео.

Кобно умовање
Златним зубима
Усне изгриза.

Кад жртву кркаче
О врат окачи,
Постаје славан.

Кад га упецају,
Магла се вине,
Остаје усамљен.

КЛИЦА

Исклија кад се плод
Посеје у црницу,
Натопи водом и зној ем.
И годину сунце прелије.

Колико је само
Семена посејано
У зрнима или главама?

Колико га треба
Још посејати
Да добијемо сорту
Здраву за род?

ЈАБУКА

Јабука има безброј делова,
Сваком би могао припасти један.
Нашу поткресује шест праваца.
Са свих страна кожу јој скидају.

Када је сасвим разголите,
Посаде себи посебно дрво
Које тајанствено расте
И у затишју плодове чека.

Свако жели да друга увене,
Па макар његова не рађала.
Шест кривина са два ожиљка
У своме атару ветрове разгоне.

Не ваља, кажу, имати једно стабло:
Не би се могли поткрадати цветови.
Мало је имати један цветњак:
Пчеле би у једну кошницу саће пуниле.
Била би једна матица,
Видело би се све.

Боље је имати зујалице,
Без војника-стражара.
Тада се брже топи
Јабука руменка.

ИНВАЛИД

Родио се са две здраве,
Једну неко одузео.

Седи на плочнику
У невреме.

Трегерица на раменима,
Ноге ничим обмотане
Под стражњицом старе новине.

Здравију посипа снегом
На изгубљену иште.
О, машинеријо, врати ми стопало!
О, машинеријо, врати ми стопало!
О, боже, где оно сада самује,
Кога ли хлебом храни?

Вртоглавци му прилазе,
Стављају педесет у шешир.

Нећу те зелене,
Хоћу црвене!
Живео последњи правац!

ТЕСТАМЕНТ

Не рече и не остави ништа.
Никоме ништа и не треба
Кад се не може збрајати.

А они се разишли ни због чега.
Уједају се за главе,
Сачекују се у невреме,
Навраћају јед у жиле.

Заобилазе гроб покојника.
Неће споменик да подигну,
Желе да га се одрекну
Као да су га они створили.

Сви кидишу на мираз,
А он оставио само реч
Из које мед капље.

Још мало —
Тражићемо се свећом.

ЗВЕЗДЕ

Ко их посеја
Небеским плаветнилом?
Да ли свака име носи?
Рађају ли се?
Умиру ли?
Да ли Сунце
Њих обасјава,
Или оне Сунце?
Имају ли срце и душу?
Броје ли једна другој дане?
Стиде ли се?
Паре ли се?
Да ли имају своје коло?
Да ли су им амбари разлучени?
Да ли су им врата закључана?
Да ли им је злато ван система?
Зборе ли у непознатом простору?
Тргују ли робљем?
Имају ли своје море?

Колико њихови кормилари звездица имају?
Да ли њихови возови имају посебан ред вожње,
Бродови и јахте тишину,
Ваздушне летилице сигурне компасе?
Госте ли се?
Светкују ли?
Имају ли слуге?
Ако немају, ко их храни?
Ниподаштавају ли се?
Смишљају ли апсане
Као ове земаљске?

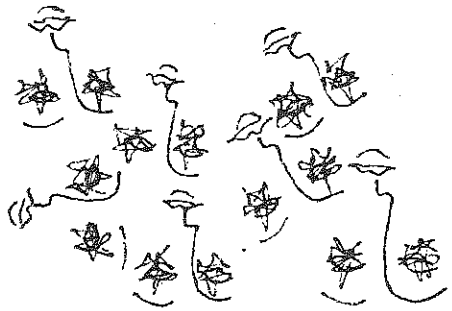

ГОЗБА

Сазорило вино,
Распојасало се
Уз ражени хлеб.

Вино, зрелије од гостију,
Само себи наздравља,
Пали језике.

На врху језика песма,
На дну језика клетва.
У глави снови сребрни.
Вина, вина, вина, дај!

А хлеб? — Хлеба нестало.
Раж се спомиње.
Каква раж? — Семена нема...
Црницу мрави појели,
Посницу вранци презиру.

Пола дунума на дан не преору.
У кланцу им копита.
Поља су им тесна.
Галоп је њихов у промени
Седала за седлације.

А јечам, да ли ће јечам проклијати?
Да ли ће бар јечменице за све бити?
Хоће, ако се разлије вино јахача.

ЗАСЛЕПЉЕНИ

Процветала казивања
Без видокруга и поруке.

Луталице по улицама круже,
Круже и њихове идеје.

Отвореним крадом одузимају
Памет паметнијим од себе.

Они немају чиме да размисле,
Немају ни потребе.
Амбари су им пуни жита и песме.

Колико их је у обручу —
То не знају ни хранитељи њихови
Који дланове поцепаше
Заслепљени муклим звуком.

Ко ће на кладионици добити?
Само испосници имају право кајања.

О, луталице,
Не нарушавајте нам мир!
Тишина је наша.

БЕЗНАЂЕ

С небеса глас
Одјеком далеким
Призива птице
Са ртова презривих.

Богови зближени
Воду сипају.
Под главама голим
Босе ноге клекле.

Зов молитве
Грч заробио.
Минулим звуком
Још слеђу анђели.

Руке на леђима
Ко скршене.
Глава грехе сабира
Са ногу безверних.

Палац стопала
Сироти би љубили
Када би господар
Чизму скинуо.

НЕ ДИРАЈ УЗВИШЕЊА

Не зна се колико узвишења има.
Чини се да свако има своје.
Врхови им наизменично сјаје
Оградама вучијих очију.

Кад се једно уклони,
Одмах друго израсте,
Окрене се у огледалу
И помножи собом.

Таман из љупине изиђе
И узјаше своје дорате, —
Сабере њихове бразде
И поново се увије.

Када их струја напоји,
Брзо се развију,
Срачунају колико их је,
Виде да су јачи
Па крену увис.

Кад им се ланац одреши
Дочекаће их водопади.

ВОДЕНИЧАРИ

У јажу је ухваћен
Извор извора прозебле кише.
Замућен пљуска врат воденице.

Колут без руку и ногу
На рамену донет, мељаву почиње.
Воденичари ујам окама скупљају.
Мливо на мливо амбар прекише.

Клипа, клапа — камен о камен...
Зора помељаре весело гледа.
Откоси брашна коло играју.
Благо слаже заробљени врцај.

Тече вода лукаво разбијена,
Не зна ком да збори. Где је
Преточена купа врцаја?...

Како теме воде избистрити?
Како јој беснило обуздати?
Како воденичаре ајмом миловати,
Ралом и воловима даровати
Да осете мирис зноја помељара.

АЈАМ: Део запрежног прибора

СТАРИ ДОБРИ КОЊИ

О шарци,
О кулаши,
О вранци!
Ергеле вам нису за копита.

Како вам је у давнини?
Ко вам гриву чешља?
Ко вас тимари?

Звечан вам је пресушио,
Воде теку супротно од вашег мозга.
По пољима вашим пшеничним
Коров болиглаве развио.

Да нису наше очи
Туга ваших дана,
Одјеци вашег галопа
У нашим би прсима звонили.

Прерије овог рзања
Воде у море тишине
Где ћемо скупа јездити.

ПЕСМА РОДОЉУБИВЕ И МИСАОНЕ РЕЧИ

Песник Драгутин Кнежевић припада оним песницима који се сврставају у ред ентузијаста који предано пишу стихове остварујући њима надахнућа свог поетског талента.

После збирке песама „Ватре Тромеђе" (1983) Кнежевићеве лирско-патриотске поезије, овај песник креће даље, па у овој другој збирци „Неухватљиво време" закорачује у свет тема и мотива који излазе из регионалних и завичајних инспирација. Тачније речено, после стихова који су славили љубав према завичајном крају Тромеђе и њеној етнологији, Кнежевић се помера у просторе мисаоности: његови најновији стихови, отуда, нуде рефлексије о појединим појавама, догађајима или стањима који су могли да надахну песника и у њему створе набој за стих. У ствари, Кнежевићев песнички глас у овим песмама казује да је песников доживљај људи и живота сада дубок и постојан, те такав и у стиху делује поуздано.

Основне инспирације Кнежевићеве друге књиге стихова почињу ипак патриотизмом или, рекли бисмо, одношћу завичајним темама (песме: „Огњиште", „Народе", „Јагње", или „Мећава", „Гозба", „Матос Градина") да би се с њима ујединиле и обичајне и етосне инспирације које срећемо у стиховима песама „Јованђдан" и „Калемегдан", песмама у којима је ожив-

ња не само атмосфера националних обичаја и човекове привржености њима, него и однос према традицији-историјски схваћеној и родољубиво доживљеној. Песник завичајног тла у оваквим песмама не може а да се не обрати детињству и корену постанка, дакле родној груди, прадедовској крви и симболима „чојства и јунаштва". Он то чини непримећљиво, тоном лирске исповести и атрибутима јасног и народног казивања. У поменутим и непоменутим стиховима Кнежевић без патетике пева о фолклорном амбијенту; он се сећа родитељског гнезда и првих сусрета са навикама и обичајима који се утемељују у човекова животна сазнања.

Међутим, од тла родне груде и завичајних емоција Кнежевић се врло лако и успешно преноси на поетске импресије рефлексивно исказано. Није реч овде о херметичној поезији која не казује својим сижеима бит песникових надахнућа. Реч је о лирици која у ткиву поетског садржи мисао о људској егзистенцији: о човековим немирима и сналажењима; о корену који се не може као „стари храст" ишчупати из завичајне земље; о тежњи „према небу" као симболу висине, како духовне тако и материјалне; о заборављу који је вечно „незаборав"; о сталној човековој тежњи да „буде мудрац" и у таквом својству открије истину живота и његовог смисла. Песме „Мудрац", „Неухватљиво време", „Клица", „Тескоба", „Погреб", „Овације" и друге, речити су мисаоних песама. У њима се осећа успон песниковог доживљаја не само свога бића него и бића песме коју је он овога пута схватио шире и дубље.

Нова збирка стихова Драгутина Кнежевића „Неухватљиво време", иако неуједначена по врсти песничких мотива и версификационој структури, садржи зреле елементе. То се осећа и у сигурности одбира тема и у смелости како су оне обликоване. Кнежевић дорађује свој

стих: он се не повинује много за правилима версификације али уме да нађе равнотежу између сижејне грађе својих инспирација и формалног исказа. Додуше, за ову поезију се не може рећи да поштује правила риме и ритма, или да је мелодична. Напротив, мисаони стихови Кнежићеве лирике више су опори мада се испод те опорости крије мисао која надокнађује и надвисује мелодизозност.

За Кнежевићеве стихове у збирци „Неухватљиво време" важан је елемената и језик. Потекао из краја где се говори чисто народним стилом и лексиком, Кнежевић се тога држи и у песми, па су његови стихови јасни. То омогућује лакшу комуникацију читаоца са песником и доприноси да песников свет, буде лакше и разумније примљен.

Ин сумма, овој поезији треба одати признање, Реч је о песнику и његовој другој књизи стихова која пријатно може везати читаочеву пажњу, а критичарима и песницима указати на сазревање једне песничке индивидуалности у глас лирике мисаоних диспозиција. Овај глас је у амбициозном успону, а њега ћемо сигурно још поузданије доживети ако Драгутин Кнежевић буде овако наставио даља своја дружења са поезијом као лепотом и свежином овога света.

У Београду, јануара 1984. год.

Др Воја Марјановић

БЕЛЕШКА О ПЕСНИКУ

Песник Драгутин Кнежевић потиче из Книнске крајине. Родио се 13. јула 1940. год. у Стрмици на тромеђи Лике, Босне и Далмације. Школовао се у Стрмици, Книну, Београду и Сарајеву. По струци је правник, али се бавио и педагошким радом. После завршене војне академије радио је у Војно-санитетском заводу у Сарајеву, потом као професор Прве гимназије, такође у Сарајеву. Школовао се уз рад до правничког позива, а затим службује у Републичком већу Савеза синдиката Босне и Херцеговине.

1974. године поново долази у Београд где и сада живи и ради. Најпре се запошљава у Образовном центру „Раде Кончар", а онда у привредним организацијама „Монтажа" и „Јанко Лисјак". Задњих шест година проводи у издавачко-графичкој делатности, прво као директор РО „Јован Поповић", а и сада ради у издавачкој делатности.

Смисао за поезију стицао је од мајке Бурђије, познате у свом завичају по успелом обликовању народног песничког казивања. Поезију пише од своје седамнаесте године. Прву запажену песму „Краљеви се клањају сенима", посвећену Гаврилу Принципу, написао је 1957. год. Песме су му објављиване у локалним листовима и часописима. Заступљен је у заједничким књигама поезије књижевних клубова „Милутин Бојић", „Чукарица" и других.

Прву књигу „ВАТРЕ ТРОМЕЂЕ" објавила му је Заједница књижевних клубова Србије у едицији „Обележја" 1983. год. Активно учествује у књижевним манифестацијама у сусретима („Далмацији у походе" — Книн 1983. год., Мајска песничка штафета и др.). Његове песме емитовали су Радио-Београд и Радио-Книн. Имао је више самосталних и заједничких песничких приредби у Београду и другим местима, у школама, библиотекама, радним и месним срединама.

С А Д Р Ж А Ј

Страна

РЕЦЕНЗИЈА (Радојица Таутовић) — — — — 9

ЗАПРЕТАНА ОГЊИШТА

Огњиште — — — — — — — — — — 15
Има ли игде — — — — — — — — — 17
Народе — — — — — — — — — — 19
Грешка — — — — — — — — — — 20
Јованђдан — — — — — — — — — — 21
Калемегдан — — — — — — — — — — 23
Матос Градина — — — — — — — — — 25
Година — — — — — — — — — — 27
Храст — — — — — — — — — — 28
Погреб — — — — — — — — — — 29
Неномични — — — — — — — — — — 31
Одлазим — — — — — — — — — — 32

ПРСТ НА СЛЕПООЧНИЦИ

Мудрац — — — — — — — — — — 37
Неухватљиво време — — — — — — — 38
Пресуда — — — — — — — — — — 40
Плам свеће — — — — — — — — — 41
Хлеба и игара — — — — — — — — — 42
Скривање — — — — — — — — — — 43
Тескоба — — — — — — — — — — 44
Размак — — — — — — — — — — 45
Нема ме — — — — — — — — — — 46
Светњак — — — — — — — — — — 47
Бол — — — — — — — — — — 48
Очекивање — — — — — — — — — — 49

ИЗА ЗАСПАЛИХ БРЕГОВА

Поноћ на брегу — — — — — — — — 53
Сунце — — — — — — — — — — 54
Мећава — — — — — — — — — — 56
Кров — — — — — — — — — — 57
Јагње — — — — — — — — — — 58
Пиле — — — — — — — — — — 59
Болиглава — — — — — — — — — — 60
Посек — — — — — — — — — — 61
Бршљан — — — — — — — — — — 62
Преслан — — — — — — — — — — 64
Зелена пијаца — — — — — — — — — 65

ЈЕД У ЖИЛАМА

Овације — — — — — — — — — — 69
Бунило — — — — — — — — — — 71
На колосеку ничијем — — — — — — — 72
Лов у магли — — — — — — — — — 73
Клица — — — — — — — — — — 74
Јабука — — — — — — — — — — 75
Инвалид — — — — — — — — — — 76
Тестамент — — — — — — — — — — 78
Звезде — — — — — — — — — — 79
Гозба — — — — — — — — — — 81
Заслепљени — — — — — — — — — — 82
Безнађе — — — — — — — — — — 83
Не дирај узвишења — — — — — — — — 84
Воденичари — — — — — — — — — 85
Стари добри коњи — — — — — — — — 86

РЕЦЕНЗИЈА (Др Воја Марјановић) — — — 89

БЕЛЕШКА О ПЕСНИКУ — — — — — — 93